

ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 yılında kabul edilen “Çocuk Hakları Sözleşmesi” ne göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç 18 yaş altı her birey çocuk sayılmaktadır. Tüm çocuklar ırk, renk, cinsiyet, din ve milliyet ayırımı gözetilmeksizin, istisnasız olarak:

- Özgürce ve saygın biçimde, sağlıklı ve normal olarak gelişebilmek için her türlü korunma, olanak ve kolaylığa,
- Bir isim ve vatandaşlık hakkına,
- Yeterli beslenme, barınma, zamanlarını değerlendirme ve tıbbi bakımı içeren sosyal güvenlik hakkına,
- Özürlü iseler, özel tedavi, eğitim ve bakım hakkına,
- Olabildiğince ana babalarının bakımı ve sorumluluğunda, sevecen ve güvenli bir ortamda, sevgi ve anlayış ile yetişme hakkına,
- Ücretsiz eğitim, eğlenme ve bireysel becerilerini geliştirmek için fırsat eşitliğine,
- Felaket zamanlarında kısa sürede korunma ve kurtarılma hakkına,
- Her türlü ihmal, zulüm ve kötüye kullanılmaktan korunma hakkına,
- Her türlü ırk, din ve diğer ayırımlardan korunma, barış ve evrensel kardeşlik ruhu içinde yetişme hakkına sahip olmalıdır.

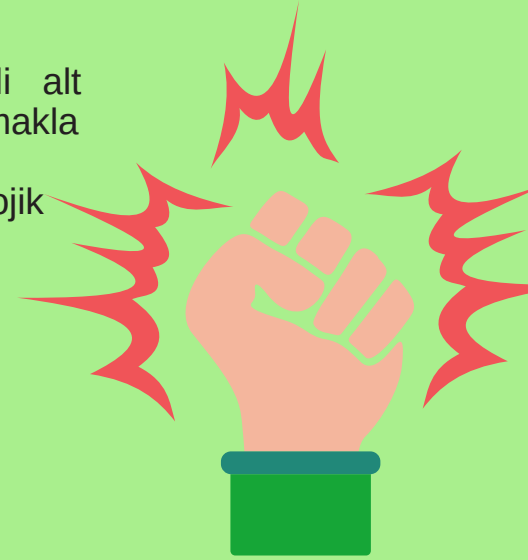
Çocuk İstismarı Nedir?

Dünya Sağlık Örgütü tarafından “bir sorumluluk, güven ya da güç ilişkisi bağlamında, çocuğun sağlığı, yaşamı, gelişmesi ya da onuru açısından fiilen zararlı veya potansiyel olarak zararlı sonuçlar verebilecek her türlü fiziksel ve/veya duygusal kötü muamele, cinsel istismar, ihmal ya da ihmalkâr davranış veya ticari amaçlı, ya da diğer her türlü sömürü” olarak tanımlanmaktadır.

Çocuk istismarı, çocuğun hayatına, sağlığına, gelişimine, güven, sorumluluk ve becerilerle ilgili genel değerlerine zarar vermekte, özellikle çocuklukta maruz kalınan şiddet, istismar ve ihmal, derin izler bırakmakta, akıl ve ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir.

Çocuk istismarı istismar tiplerine göre ilgili alt başlıklar altında geniş bir şekilde açıklanmış olmakla birlikte; bir çocuğun istismara maruz kaldığını gösterebilecek akademik, duygusal veya psikolojik durumları içeren birtakım ipuçları ve bulgular bulunmaktadır.

Çocuk istismarı temel olarak 4 ana başlık altında sınıflandırılmaktadır;

- İhmal
- Fiziksel istismar
- Cinsel istismar
- Duygusal (psikolojik) istismar

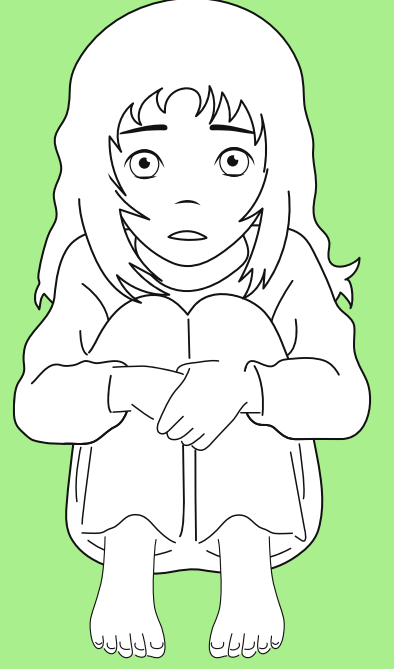
İHMAL

“Çocuk ihmali”, başta anne ve baba olmak üzere, çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin, çocuğun beslenme, giyinme, barınma, eğitim, sevgi ve sağlık gibi temel gereksinimlerini ihmal etmeleri sonucu, çocuğun bedensel, duygusal, ahlaksal ya da sosyal gelişiminin engellenmesi olarak tanımlanmaktadır. Kavramsal olarak ihmali tanımlamak ve ölçmek oldukça güç olmakla birlikte, proje kapsamında hazırlanan “**Çocuk İstismarına Kapsamlı Bir Bakış**” başlıklı kitap bölümünde de yer verildiği üzere;

- Duygusal ihmali; Çocuğa sevgi ve ilgi gösterilmemesi, özellikle ergenlik yıllarında destek ve denetimden yoksun bırakılması,
- Cinsel ihmali; İki yaşından büyük bir çocuğa cinsel kimlik gelişimini bozabilecek, ileride davranış bozukluklarına neden olabilecek şekilde yaş ve cinsiyetine uygun davranılmaması, giydirilmemesi, oyuncak alınmaması,
- Eğitim ihmali; Zorunlu okul çağında çocuğu okula göndermemek, özel eğitim ihtiyaçlarına ilgisiz kalmak, kronik devamsızlık davranışına izin vermek, okula giden çocukların dersleri, okuldaki sorunları ya da başarısızlıkları ile ilgilenmemek;
- Fiziksel ihmali; Çocuğun beslenme, barınma, sağlık, giyinme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada yoksunluk veya yetersizlik,
- Sağlık ihmali ise fiziksel ihmalin bir alt grubu olarak sınıflandırılmakta, çocuğun hasta olduğunda hekime getirilmemesi ya da geç getirilmesi, aşılarının yaptırılmaması, tedavi önerilerine uyulmaması ya da tedavinin reddedilmesi şeklinde tanımlanmaktadır.

İHMALDE FİZİKSEL BELİRTİLER

- Hijyen yetersizliği: yağlı, dağınık saçlar, ter kokusu vb.
- Mevsime uygun olmayan giysiler
- Tedavi edilmemiş hastalıklar, aşıların yaptırılmaması
- Gelişim persentil (büyüme eğrisi) çizelgesinin yaşın altında kalması
- Gelişme geriliği gösterme, aşırı zayıflık, diş çürükleri
- Bitler, karın şişkinliği, uykusuz görünüm

İHMALDE DAVRANIŞSAL/DUYGUSAL BELİRTİLER

- Kendisine zarar verici tutum ve davranışlar, intihar girişimi
- Öfke patlamaları, uyku ve yeme problemleri, agresyon (saldırganlık), hostilite (öfke, düşmanlık)
- Yorgunluk ve süreklilik arz eden halsizlik
- Yetişkinlerin sorumluluklarını üstlenme
- Kendisini güvensiz ve değersiz algılama
- Güven ve bağlanma problemi

İHMALDE BİLİŞSEL/AKADEMİK BELİRTİLER

- Öğrenme güçlüğü
- Akademik başarısızlık, düşük notlar
- Okula devamsızlık veya sürekli geç kalma
- Dikkat eksikliği, dalgınlık, unutkanlık, dağınıklık
- Akran ve öğretmenlerle ilişkilerde ve iletişimde güçlük ve bozulmalar
- Hafıza güçlükleri

FİZİKSEL İSTİSMAR

Fiziksel istismarda da gerek fiziksel, gerek davranışsal ve bilişsel belirtilerin bir öğretmenin dikkatli gözlemi ile fark edilmesi yüksek olasılık dâhilindedir. Ancak aşağıdaki yer alan kontrol listesindeki sorular üzerinden fiziksel istismar şüphesi irdelenmelidir.

Çocukta;

- Özellikle vücudun normalde yaralanabilir olmayan bölgelerinde yoğun bereler var mı? Farklı renkteki bereleri iyileşmenin çeşitli aşamalarını gösteriyor mu?
- Baş veya yüz, karın veya bilek ve dirsek arasında sık sık bereler var mı?
- El izleri, bağ izi veya kemer tokası gibi belirli şekillerde bereler var mı?
- Vücudun etrafında yanık oluşturan elektrik kablosu veya kamçı benzeri bir nesneden sert darbeleri gösteren işaretler var mı?
- Vücudun çeşitli bölgelerinde, farklı yönlerden darbeleri gösteren bereler var mı?
- Ağrıya karşı aşırı hassasiyet, ağrı şikâyeti ya da ağrı kaynaklı vücut sertliği veya garip hareketler var mı?
- Şiddetli saç çekmeler nedeniyle kel alanlar var mı?
- Yetişkin boyutlu insan ısıırığı izi var mı?
- Özellikle sigara, ütü ve benzeri nesnelere kaynaklı yanıklar var mı?
- Yapılan açıklamayla uyumsuz yaralanmalar var mı?

CİNSEL İSTİSMAR

Cinsel istismar; psikososyal gelişimini tamamlamamış bir çocuğun, bir yetişkin tarafından zorlanarak, mecbur bırakılarak, ikna edilerek ya da kandırılarak cinsel uyarılma amacıyla kullanılması şeklinde tanımlanmıştır.

Cinsel istismar tanımı, toplumlara ve çeşitli disiplinlere göre farklılık gösterebilmekle birlikte Ceza Kanunumuz; "15 yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçları algılama yeteneği gelişmemiş çocuklara yönelik olarak cebir, şiddet, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışları cinsel istismar olarak tanımlamaktadır.

Cinsel istismar, çocuk istismarı tipleri içerisinde saptanması en zor istismar türü olarak değerlendirilmekte; çocukların, bebeklikten erişkinliğe uzanan gelişimsel süreçlerinde herhangi bir anda cinsel istismar kurbanı olabileceği bilinmektedir.

Cinsel istismar sık rastlanan, uzun süre devam edebilen bir sorun olsa da çoğunlukla gizli kalmaktadır. Bu nedenle, cinsel istismar olgularının sıklığının tam olarak belirlenmesi ve hakkında kesin epidemiyolojik verilere ulaşmak oldukça zordur. Vakaların sadece %15'inin adli makamlara bildirildiği düşünülürse, ulaşılabilen olguların buzdağının sadece görünen kısmı olduğu öngörülmektedir.

FİZİKSEL BELİRTİLER

- Yaşına uygun olmayan cinsel içerikli konuşma ve davranışlar
- Konuşmasında cinsel içerikli sözcüklerin sık kullanılması
- Cinsel aktivitelere karşı aşırı ilgi
- Alkol ve madde kullanımı
- Yakın temasta fiziksel dokunmaya büyük tepkiler verme
- Halka açık alanda mastürbasyon
- Fiziksel olarak bir problem olmasa da ani baş ağrısı, mide bulantısı, karın ağrısı gibi somatik belirtiler.

BİLİŞSEL BELİRTİLER

- Akademik başarısızlık
- Dağılmış ilgi
- Okuldan kaçma
- Sosyal aktivitelere karşı ilgi düşüklüğü
- Çevreden soyutlama
- Otorite ve kurallara karşı olumsuz tutum
- Sosyal davranışlarda bozulma

DAVRANIŞSAL/DUYGUSAL BELİRTİLER

- Kendini suçlama, kaygı ve utanma gibi Dikkat dağınıklığı
- Duygu durum dalgalanmaları
- Öfke patlamaları, saldırganlık, düşmanca tavırlar sergileme
- Dağılmış ilgi
- Klinik düzeyde depresyon, depresyon türü yakınmalar, intihar eğilimi/girişimi
- İçeride kapanma, hayattan zevk alamama
- Sebepsiz ağlama
- Çevreye karşı yoğun güven problemleri
- Yanında sürekli birine ihtiyaç duyma, yalnızlıktan kaçınma

DUYGUSAL İSTİSMAR

En sık karşılaşılan istismar formu olan duygusal istismar, çocuğun nitelik, kapasite ve arzularının sürekli kötülenmesi, sosyal ilişki ve kaynaklarla ilişkisinden sürekli yoksun bırakılması, çocuğun sürekli olarak insanüstü güçlerle, sosyal açıdan ağır zararlar verme ya da terk etme ile tehdit edilmesi, çocuktan yaşına ve gücüne uygun olmayan taleplerde bulunulması ve çocuğun, topluma aykırı düşen çocuk bakım yöntemleri ile yetiştirilmesi olarak tanımlanmıştır.

Bu kapsamda, çocuğun ruhsal bütünlüğünü bozacak şekilde:

- Bağırma, azarlama,
- Kıyaslama, sürekli alay etme,
- Aşırı koruma-bağımlı kılma-otorite gösterme,
- Aşağılama, yok sayma,
- Küçük düşürme, lakap takma,
- Gereksinimleri ile ilgilenmeme,
- İletişim çabasına tepkisiz kalma
- Çocuktan yaşına/kapasitesine uygun olmayan beklentilerde bulunma, bir duygusal istismar kalıbı olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Duygusal istismar, iki özelliği ile diğer istismar türlerinden ayrılmaktadır; ilki fiziksel ve cinsel istismardan farklı olarak somut fiziksel bulguların olmayışı, diğeri ise bir çocuğun sadece duygusal istismara uğrayabileceği gibi fiziksel ve cinsel istismarın bir bileşeni olarak da duygusal istismara maruz kalabileceğidir.

FİZİKSEL BELİRTİLER

- Fiziksel gelişimin gecikmesi
- Sözcükleri ve kelimeleri kullanmada zorlanma,
- Konuşmada gecikme ve gerilik
- Kronik hastalıkların şiddetlenmesi
- Göz temasında azalma

DAVRANIŞSAL/EMOSYONEL BELİRTİLER

- Parmak emme gibi alışkanlık regresyonları
- Anti sosyal davranışlar (suça karışma vb.),madde kullanımı
- Bedensel yakınmalar, yaşa uygun olmayan davranışlar
- Agresiflik, pasif agresiflik, gibi davranış bozuklukları
- İntihar gibi kendine zarar verici düşünceler içinde bulunma

BİLİŞSEL/AKADEMİK BELİRTİLER

- Ders notlarında düşme ve okulda başarı gösterememe
- Dikkat Eksikliği, dalgınlık, unutkanlık, dağınıklık
- Öğrenme Güçlüğü
- Hafıza güçlükleri
- Sosyal iletişimin etkilenmesi

ÇOCUK İSTİSMARININ SONUÇLARI

Çocuk istismarının sonuçları, farklı istismar tiplerine göre ilgili alt başlıklar altında geniş bir şekilde açıklanmış olmakla birlikte; farklı istismar türlerinin birbirine eşlik etmesi nedeniyle farklı istismar türlerine ait bulgu ve belirtiler sıklıkla bir arada görülmektedir. Uzun dönemde gözlenen olumsuz sonuçlar için özel bir bozukluk olmayıp, mağdur çocukların pek çok riskli sonuçlarla karşılaşması söz konusu olabilir.

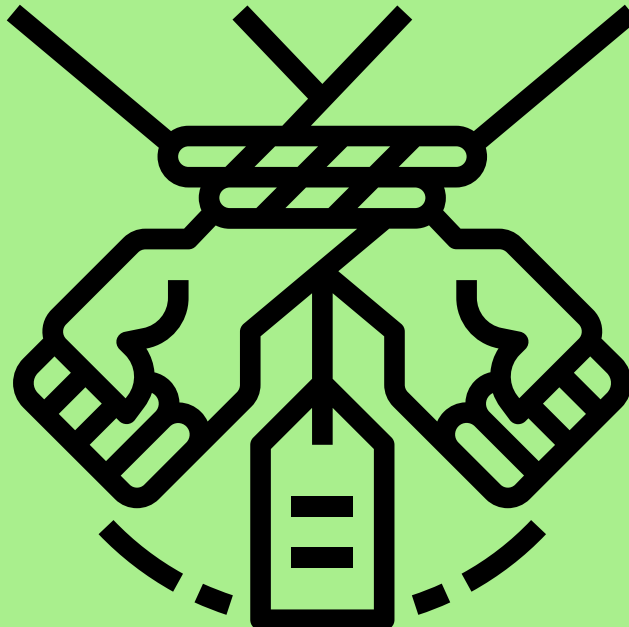
Çocukluk döneminde yaşanan travmaların etkisinin yetişkin yaşamı boyunca devam ettiği bilinen bir gerçektir. Bu travmaların en ağır ve en uzun süren biçimi özellikle cinsel istismar sonrası görülmektedir.

İstismardan dolayı fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal açıdan sağlığı bozulan çocuk, gelecekte bireysel ve sosyal hayatında sorunlar yaşamaktadır. Çocukta kısa ve uzun dönemli olmak üzere travmatik sonuçlara neden olan çocuk istismarı, çocuğun gelişimin bütün yönlerini olumsuz etkilemekte ve yaşam kalitesini düşürmektedir.

Fiziksel Sonuçlar

- Çocuklarda büyüme ve gelişme geriliği
- Yumuşak doku lezyonları, kırıklar, yanık ve haşlanmalar sonucundaki sekeller (işlev veya doku bozuklukları)
- Nedeni tespit edilemeyen psikolojik kökenli ağrılar(migren, sırt ve cinsel organ ağrıları), bulantı ve kusma,
- Rahim kistleri ve urlar, vajinal enfeksiyonlar
- Bedenin çeşitli bölgelerinde deri hastalıkları ve alerjiler
- Kalıcı işitme ve görme kaybı
- Kafa travmalarına ikincil zeka gerilikleri ve öğrenme güçlükleri
- İç organ yaralanmaları
- Kronik hastalıklar
- Vücut bütünlüğünde bozulmalar
- Hamilelik, düşükler
- Ölüm

Psikolojik Sonuçlar

İstismarın sonuçları, istismarın yoğunluğu, şiddeti, sıklığı ve süresine bağlı olarak çocuğun yaşamının herhangi bir döneminde belirgin hale gelebilir.

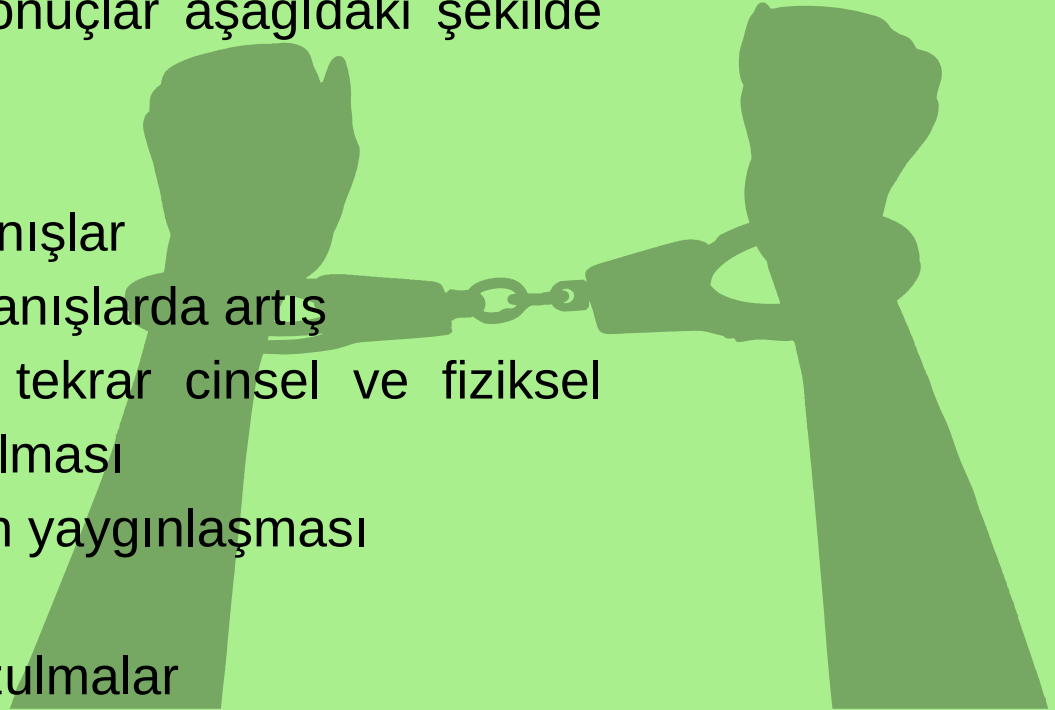
Çocukluk döneminde ağırlıklı olarak akademik performans, hafıza ve öğrenme ile ilgili sorunlar görülürken uzun vadede yetişkin dönemde, yaşama uyum sağlamakta zorluk, düşük benlik saygısı, evlilik ve ebeveynlik sorunlarının yanı sıra birçok psikiyatrik hastalık ve bulgular görülebilmektedir;

- İhanete uğrama, güçsüzlük, damgalanma
- Zedelenmiş cinsellik, cinsel duygu ve tutumlar normal gelişimlerinden sapmalar
- Cinsel kimlik bozuklukları
- Depresyon
- Kaygı bozuklukları
- Travma Sonrası Stres Bozukluğu
- Düşük benlik saygısı
- Alkol-Madde kullanımı
- Yeme bozuklukları
- Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu

Sosyal-Toplumsal Sonuçlar

Ağır sonuçlara neden olan çocuk istismarı sosyal ve toplumsal açıdan birçok riskli durumu da beraberinde getirmektedir. Toplumun önemli değerlerinden birisi olan çocuğun maruz kaldığı bu yıkıcı eylemler, en başta güven duygusunu yok etmekte, toplumsal ve kültürel olarak insan ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Sosyal bir varlık olan insanın kişilerarası sağlıklı iletişimini bozmakta, toplumsal açıdan da vicdani ve ahlaki ciddi bir yıkıma neden olmaktadır. Toplumsal ve sosyal açıdan ortaya çıkan bu sonuçlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Riskli cinsel davranışlar
- Suça yönelik davranışlarda artış
- Mağdur çocuğun tekrar cinsel ve fiziksel istismara maruz kalması
- Toplumsal şiddetin yaygınlaşması
- Çocuk gelinler
- Aile yapısında bozulmalar
- Zührevi hastalıklar (siğil, herpes, frengi vb.)
- İstismar mağduru çocukların ilerleyen yaşlarda istismarcı olma ihtimali

ÇOCUK İSTİSMARINI ÖNLEMEDE OKULUN VE ÖĞRETMENLERİN ROLÜ

Tüm dünyada özel değere sahip korunması gereken birey grubunu oluşturan çocuklar, gerek bedensel gerek ruhsal gelişim olarak olumsuz dış etkilere karşı koyma yeteneğini kazanamamış olduklarından her türlü istismara yatkın durumdadırlar. Bu bağlamda çocukların istismara karşı korunması toplum açısından önem arz etmektedir.

Çocuk istismarına karşı ilk savunma alanı **farkındalıktır**. Toplumdaki her birey, çocukları zarardan nasıl koruyacağını temellerini bilmekle yükümlüdür. Eğitimciler toplumun ayrılmaz bir parçası olmaları ve çocuklarla yakın ilişkileri nedeni ile çocuklara yönelik istismar ile mücadelede toplumun çabalarına rehberlik edebilir ve sürecin önemli bir parçası olabilirler.

Bir çocuğun ailesi dışında en çok zaman geçirdiği yer olan okullarda çocuklar, en sık öğretmenleriyle temas halindedirler. Dolayısı ile öğretmenler, çocuklarla yakın ilişki kurarak çocuk istismar-ihmalini belirleme ve bunlara müdahale etme konusunda anahtar bir rol oynamaktadırlar.

Bu sebeple okulda öğretmenlerin okullarda öğretmenlerin yaptıkları görüşmeler büyük önem taşır.

Çocukla görüşme yaparken;

- Çocuğun size güvendiğinden emin olun.
- Çocuğun “başı belada” veya “hatalı” hissetmesine izin vermeyin, suçlamayın.
- Çocuğun kendini rahatça ifade etmesinden emin olun.
- Çocuğun kelime veya dil seçimini küçümsemeyin veya eleştirmeyin.
- Okulda çocuklarla konuşmaya en yetkin kişi olduğunuzdan emin olun.
- Çocuğun gözünü korkutmayın, tehdit etmeyin veya öğüt vermeyin.
- Görüşmeyi özel olarak yapın.
- Çocuğa cevaplar önermeyin, yönlendirici sorular sormayın. Çocuğun vermek istemediği cevaplar için baskı yapmayın.

Çocukla görüşme yaparken;

- Göz temasını etkin şekilde sürdürün.
- Çocuğun anlatımlarının doğruluğunu test etmeye çalışmayın. İletişimi engelleyici bir beden duruşu takınmayın.
- Çocuğun kendi hikayesini kendi ifadeleri ile anlatmasına fırsat verin.
- Çocuğun rahat davranmasını engelleyebileceğinden şaşırma, hayret etme vb. güçlü tepkilerden kaçınin.
- Açık uçlu sorular sorun.
- Çocuğu giysilerini çıkarmaya zorlamayın.
- Çocukla görüşürken rahat bir ortamda, masa veya sırada karşısında değil çocuğun göz hizasına denk gelecek şekilde oturun.
- Görüşmeyi grup şeklinde gerçekleştirmeyin, çocuğu bir yabancıyla yalnız bırakmayın.

Çocukla görüşme yaparken;

- Görüşmenin gizli olduğunu içeriğinin sınıf arkadaşları veya bilmesine gerek olmayan diğer kişilerle paylaşılmayacağını söyleyin.
- Çok fazla konuşmayın.
- Çocuğun anladığı dilde iletişim kurun.
- Çocuğun sözünü kesip onunla tartışmayın.
- Çocuktan anlaşılmayan kelimeleri/terimleri açıklamalarını isteyin.
- Yargılayıcı ve eleştirel olmayın.
- Kullanılan dil ve kelimelerin çocuk tarafından anlaşıldığından emin olun.
- Çocuk üzülduğünde ve ağlamaya başladığında ilgisiz kalmayın veya tam tersi aşırı tepki vermeyin.
- Çocuğun inançlarına ve yaşam biçimine saygı gösterin.
- Çocuğu diğer çocuklarla kıyaslamayın.

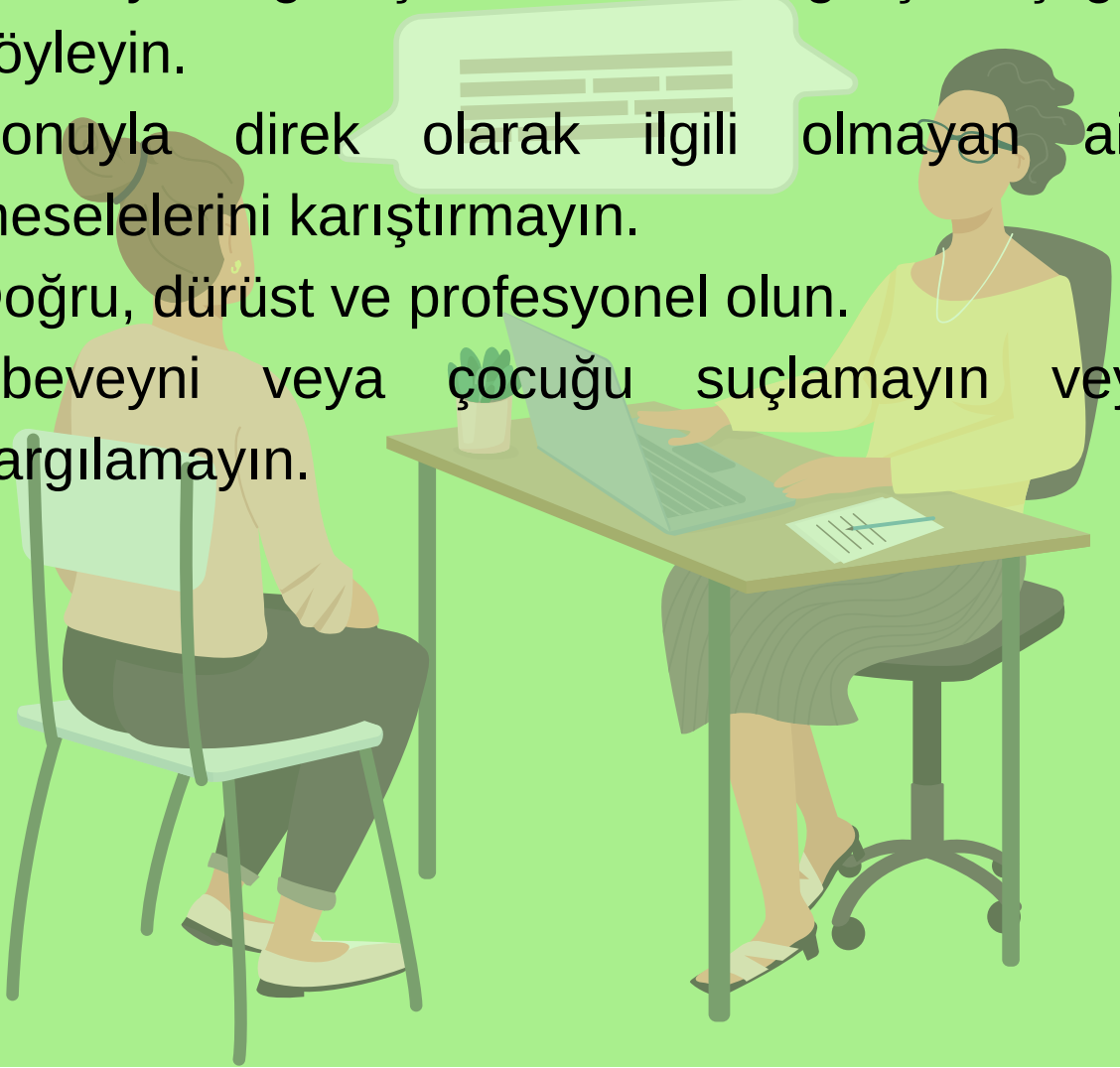
Elde edilen bilginin, varsa görüşme öncesi bilgi ve anlatımlar ile gözlenen fiziksel, davranışsal, duygusal ve bilişsel belirtilerle birlikte değerlendirilmesi, istismar şüphesinin varlığı halinde de aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacak mevzuat ve usul doğrultusunda bildirim yükümlüğünün yerine getirilmesi gerekmektedir.

"Aile bireylerinin istismar bileşeni olması ya da çocuk zararına bir sonuç doğurma olasılığı" istisnası olmak kaydı ile konu hakkında aile mutlaka bilgilendirilmelidir.

Aile ile görüşme yaparken;

- Ebeveynlerle konuşmak için duruma en uygun kişiyi seçin.
- İstismar veya ihmali kanıtlamaya çalışmayın, bu bir eğitimcinin rolü değildir.
- Görüşmeyi özel olarak gerçekleştirin.
- Anlatımları, tepkileri, durumu onayladığınızı ya da onaylamadığınızı göstermeyin.
- Ebeveyne, görüşmenin neden gerçekleştiğini söyleyin.
- Konuyla **direk olarak ilgili olmayan aile meselelerini karıştırmayın.**
- Doğru, dürüst ve profesyonel olun.
- Ebeveyni veya çocuğu suçlamayın veya yargılamayın.

HUKUKİ BOYUT

Ulusal ve uluslararası mevzuatta çocuk istismarını ve ihmalini engellemeye yönelik tanımlama ve düzenlenmeleri içeren bazı yasalar şöyledir:

- 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası,
- 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu,
- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu,
- 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu
- 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu,
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu,
- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu,
- 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun,
- 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu,
- 5187 sayılı Basın Kanunu,
- 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun,
- 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun,
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS),
- ÇHS'ye ek olarak Çocukların Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol,
- Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi,
- Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi,

Günümüze uzanan süreçten önemli gelişme, kuşkusuz Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1989'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmesidir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS);

İlgili kanunlar kapsamında reşit olma durumu hariç 18 yaşına kadar her bireyi “çocuk” olarak tanımlamakta, çocukların yaşama, bakım ve korunma dışında da ekonomik, sosyal ve kültürel düzeyde temel hak ve özgürlüklere sahip olduğunu kayıt altına almaktadır. Şüphesiz ki Sözleşme ile tanımlanan bu temel hak ve özgürlüklerin odak noktası çocuğun üstün yararıdır.

ÇHS, çocuklara yönelik tutum ve davranışlara ilişkin evrensel standartları derleyip, tek bir hukuk metninde toplayan ve bağlayıcı olan ilk belge olma özelliğini taşımakta; yaşam, sağlık ve eğitim alanlarında gözetilecek standartları belirlemenin yanı sıra evde ya da işyerinde, savaş sırasında veya iç çatışma dönemlerinde, fiziksel ve cinsel nitelikte olanları da içermek üzere, şiddet ve istismara karşı çocuklara açık bir koruma getirmeyi amaçlamaktadır.

ÇHS, Türkiye Cumhuriyeti tarafından 1990 yılında imzalanmış, takiben de 09.12.1994 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmış, Resmi Gazetede yayınlanarak 4058 sayılı yasa ile iç hukuk kuralına dönüşmüş ve uygulamaya girmiştir.

ÇHS'nin amaçlarını gerçekleştirmek ve özellikle 1, 11, 21, 32, 33, 34, 35 ve 36. maddelerinin daha iyi uygulamasını sağlayabilmek amacıyla, çocuk satışı, çocuk fahişeliği ve çocuk pornografisi ile ilgili ÇHS'ye ek ihtiyari protokol hazırlanmış ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 25.05.2000 tarihli, A/RES/54/263 sayılı kararıyla kabul edilmiştir. Ek Protokol Türkiye Cumhuriyeti tarafından 09.09.2000 tarihinde imzalamıştır.

Takip eden dönemde ülkemizde çocuk istismarı ile daha etkin mücadele edebilmek için gerekli hukuki revizyonlar yapılmış, çocuğa yönelik şiddet içeren eylemler (fiziksel ve cinsel) yanında ihmal de Türk Ceza Kanununda (TCK) suç olarak tanımlanmış, farklı kanun maddeleri altında sağlık çalışanlarına, kamu görevlilerine ve tüm bireylere ihbar yükümlülüğü getirilmiştir. Ayrıca istismar riski altında bulunan ya da istismar mağduru olan çocuklara yönelik koruyucu ve destekleyici tedbirlerde Çocuk Koruma Kanunu ile tanımlanmış bulunmaktadır.

TCK;

Çocuğa yönelik fiziksel şiddet içeren eylemleri özel bir suç olarak tanımlamamakla birlikte; kasten öldürme, kasten yaralama, intihara yönlendirme, işkence ve eziyet suçlarına yönelik düzenlemelerde (TCK82/E; 84/4; 86; 94/2-A; 96/2-A),eylemin “çocuğa karşı işlenmesi” halinde ceza artırımını uygulamasına gitmektedir.

TCK, cinsel istismar suçuna “Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar” başlığı altında yer vermekte olup cinsel istismar, 103. madde 1. fıkrası (a) bendinde “on beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış”, (b) bendinde “diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar” şeklinde tanımlanmıştır.

TCK'da çocuk istismarı ile ilgili bir diğer önemli düzenleme ise **bildirim yükümlülüğüne** yönelik olup ilgili maddeler alıntılanacak olursa;

Madde 278 (Suçu bildirmeme)

İşlenmekte olan bir suçta yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suçta yetkili makamlara bildirmeyen kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

Mağdurun on beş yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan engelli olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır.

Madde 279 (Kamu görevlisinin suçta bildirmemesi)

Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Madde 280 (Sağlık mesleği mensuplarının suçta bildirmemesi)

Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

BİLDİRİM YÜKÜMLÜĞÜ

Bildirim yükümlülüğüne yönelik mevzuata, yukarıda “hukuki alt yapı” başlığı altında yer verilmiş olup bir öğretmenin bir suç arama, suç ortaya çıkarma, suç soruşturma çabası içerisinde olması, gerek görev tanımı gerekse etik/yasal sorumlulukları ve sınırları itibarı ile mümkün bulunmamaktadır.

Hayatın olağan akışı içerisinde ortaya çıkabilecek bütün travmatik eylemler ve yaralanmaların (merdivenden düşen ya da top oynarken yaralanan çocuk vb.) da bir bildirim yükümlülüğü doğurmayacağı açıktır.

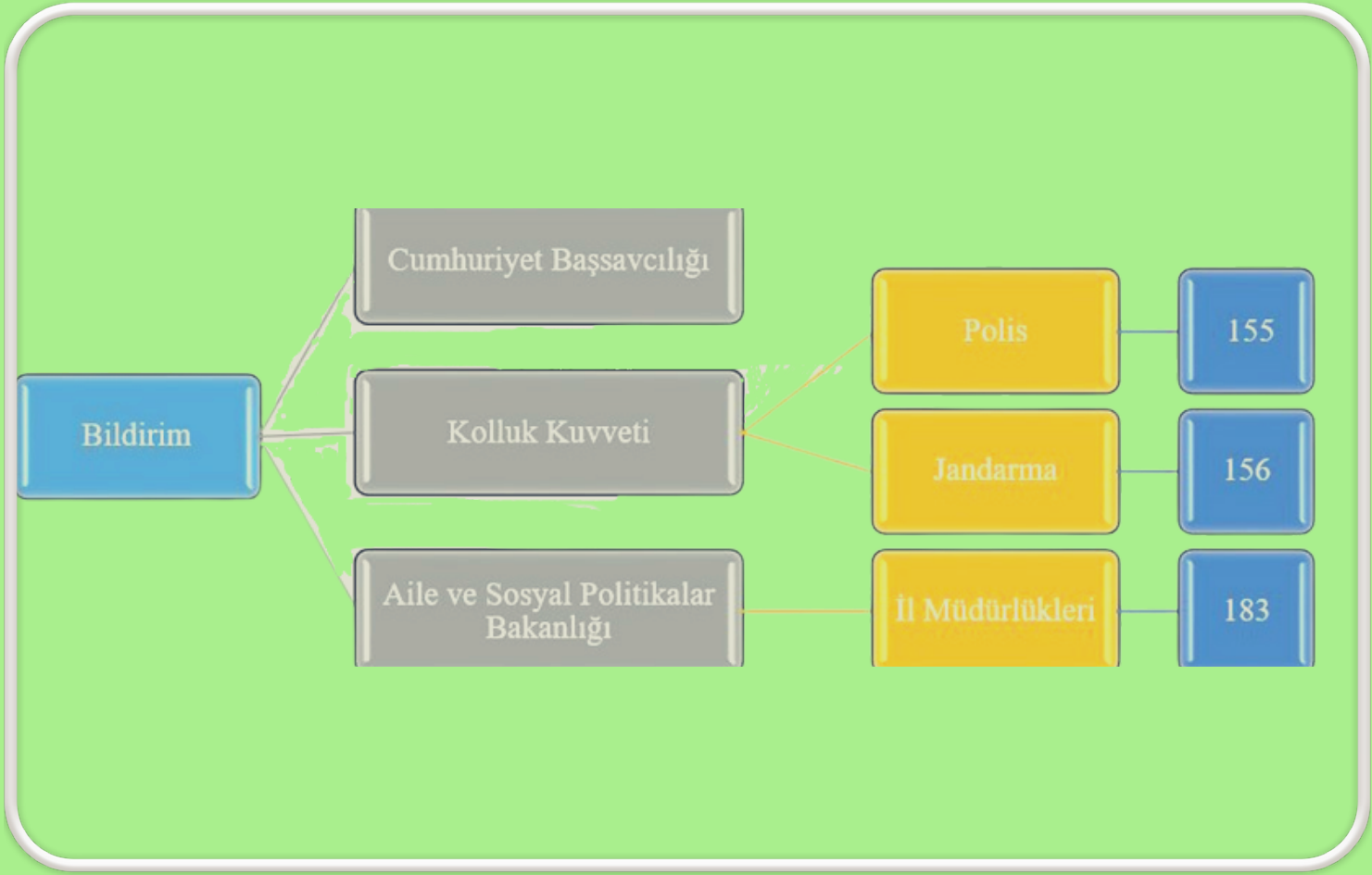
Nitekim ilgili yasal düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere, Yasa Koyucunun her travmatik bulgunun/yaralanmanın adli olgu olarak bildirilmesi yönünde bir beklentisi bulunmamaktadır. Teorik olarak bir öğretmenin suçun tanımını, maddi ve manevi unsurlarını bilmesi ve yorumlaması mümkün bulunmadığından öğretmenlerin bir fiilin suç oluşturup oluşturmadığı konusunda bir değerlendirme yapması da beklenmemektedir. Dolayısı ile bildirim yükümlülüğü açısından öğretmenlerin temel çıkış noktası, çocuğun/öğrencinin anlatımları ya da öğretmenin gözlem ve değerlendirmeleri sonucunda ulaşacağı bulgu ve tespitlerdir.

Bu değerlendirme sürecinde öğretmenin suç teşkil eden bir fiilin işlendiği yönünde bir kanaate ulaşması, TCK ve Çocuk Koruma Kanunu açısından bir bildirim yükümlülüğü doğurmaktadır. Olayın bildirilmesi yeterli olup nitelendirilmesi gerekmemektedir.

Bildirim; durumun tutanak altına alınması öncesinde ya da sonrasında direkt olarak Cumhuriyet Başsavcılığına ya da ilgili kolluk birimlerine yazılı olarak yapılabileceği gibi 155, 156 - Polis/Jandarma İmdat telefonları aracılığı ile de yapılabilir.

Öncelikle telefon ile sözel, takiben yazılı bildirim yapılması, konunun olgu özelindeki hassasiyeti ve aciliyeti dikkate alınarak tercih edilebilir. Bu bildirim, şüphelinin yakalanması, suçun araştırılması ve bildirim konusunun bir suç teşkil etmesi halinde şüphelinin cezalandırılmasına yönelik adli soruşturma sürecini başlatırken, konunun Çocuk Koruma Kanunu ve Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerine bildirilmesi ile de çocuğun korunmasına yönelik değerlendirme ve önlem süreci tetiklenebilir.

Şüphesiz bu ihbarın da hız kazanmak amacı ile Alo 183 hattı aracılığı ile yapılması mümkündür. Bu sürecin şekil2'de gösterilen iş akış şeması doğrultusunda yönetilmesi uygun bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

<https://prochild.erciyes.edu.tr/>

Öğretmenler için çocuk ihmal ve istismarını
değerlendirme ve yönetme rehberi

